

Vallankäyttö, hoitolaitos ja korvaushoidot

PÄLY:n torstailuennot
12.4.2007

Antti Weckroth

**Valta ja merkitysten tuottaminen korvaushoidossa.
Etnografinen tutkimus huumehoitolaitoksesta.
Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja 47/2006.**

1. Tutkijan rooli vallan dynamiikan tapausesimerkkinä
2. Hoito ja laitos vallan instituutioina
3. ”Kamamaailma” –käsite vallan teknologiana
4. Korvaushoito merkityskamppailun esimerkkinä

**Valta ja merkitysten tuottaminen korvaushoidossa.
Etnografinen tutkimus huumehoitolaitoksesta.
Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja 47/2006.**

- Etnografia: havainnot (ja haastattelut).
- Merkitykset (Goffman): tuotetaan sosiaalisten vuorovaikutustilanteiden luomilla näyttämöillä, kun ihmiset tavoittelevat arvostusta roolisuoritustensa avulla – kulttuuriset normit.
- Valta (Foucault): päämääränä pakottamisen sijaan tuottaa haluttua käyttäytymistä vaikuttamalla yksilöiden valintoihin ja itsekontrolliin.

[Tutkijan rooli]

- Tutkimus sarjana kohtauksia, joissa tutkija on näyttämöillä läsnä jossain aktiivisessa tai passiivisessa roolissa.
- Tutkimustulos \approx aineistoon ja teoriaan perustuva tutkijan konstruktio.
- Tutkimus \neq ”sorrettujen” ääni.
- Tutkijan roolin analyysillä keskeinen merkitys: Missä säilytän laukkuani? Missä syön? Kenelle kerron omista asioistani?

[Vakoojaepisodi]

- Asiakas tunnisti, ei muistanut mistä
- Johtopäätös: poliisin soluttautuja
- Paniikkikokous: mitä puhutaan, mitä ei
- Noinhan ne soluttautujat puhuu
- Työkkäreissu ja vankilapappeus
- Pappia ei ois poliisi saanu värvätyks

[Viesti ja tulkinnat]

Aloitin ryhmän vakoojaepisodin käsittelyllä. Naureskeltiin sille ja asiakas Teppo sanoi, että olis ehkä hyvä jos sä kertoisit sun tutkimuksesta. Selitin niin suomeksi kuin osasin, että tutkin asiakkaiden ja työntekijöiden tapaa ymmärtää hoitoa ja siihen liittyviä asioita korvaushoidossa, selitin haastattelut ja havainnoinnit ynnä muut. Huomasin kohta, että porukalla alkoi katse harhailemaan.

[Vakooja vai välimies?]

- Asiakas kysyi tutkimuksestani, että ”ketä sä nyt sitten arvostelet, työntekijöitä vai potilaita?”
- Raakel kehuu, että olen enemmän yksi heistä kuin työntekijä. Niin kuin työntekijöiden ja potilaiden välissä, mukava kaikille. Istut meidän kanssa ja sanoit niin kivasti sillonkin. Paremmin mä sulle voin asioista kertoa, sellasistakin mitä en ehkä sanois työntekijöille.
- Kalle kysyy, että ”paljonko maksaa jos mä palkkaan sut vakoojaksi tonne kansliaan, oli niin hyvä kuulla mitä ne ajattelee”.

[Vakooja vai välimies?]

- Omahoitaja sanoi, ettei ehtisi lähteä asiakasta saattamaan. Sanoin, että voin mennä kun olen paikalla ylimääräisenä. Nauroivat, ettet ole ainoa kun on suunnittelupäivä. Kysyin, että onko tää nyt sitten sitä uusien perehdytystä. Naurettiin kun olin ihan pihalla enkä ymmärtänyt oikein mitään niiden puheista.
- Asiakas Oskarista raportoidaan, että tämä on meuhkannut perjantaina, mutta on nyt päivällä hyvällä tuulella. Kysyn, mistä tämä oli hermostunut. Sairaanhoidtaja Maarit vastaa siihen nauraen, että mitä se sulle kuuluu. Toinen työntekijä selittää, että oli unohtanut kertoa Oskarille vierailuajan pituuden.

[Johtopäätös: vakooja ja välimies]

- Kaikki viestit tutkijalle tarkoitettuja.
- Kaupan käynnin logiikka: Minä odotan heiltä jotain – he odottavat minulta jotain.
- Lopputuloksena välimies, joka tarpeen mukaan kutsuttiin näyttämöjen taakse.
- ”Tieto” otetun / annetun roolin rajaamaa.
- Anonymiteetin suojaamisen vaikeus.
- Roolin raskaus: lähelle meneminen, mitä suostuu välittämään.

[Hoitoinstituutio ja valta]

Yhteiskunnan erilaisia hoito- ja terapiainstituutioita voidaan ymmärtää hallinnon välineinä, joiden avulla vaikutetaan yksilötasolla ihmisten itseään koskeviin uskomuksiin ja toiveisiin ja sitä kautta heidän toimintaansa (Kaukonen 2000, 37; Rose 1999a, 2 - 7).

BAYER

PHARMACEUTICAL PRODUCTS.

We are now sending to Physicians throughout the United States literature and samples of

ASPIRIN

The substitute for the Salicylates, agreeable of taste, free from unpleasant after-effects.

HEROIN

The Sedative for Coughs,

HEROIN HYDROCHLORIDE

Its water-soluble salt.

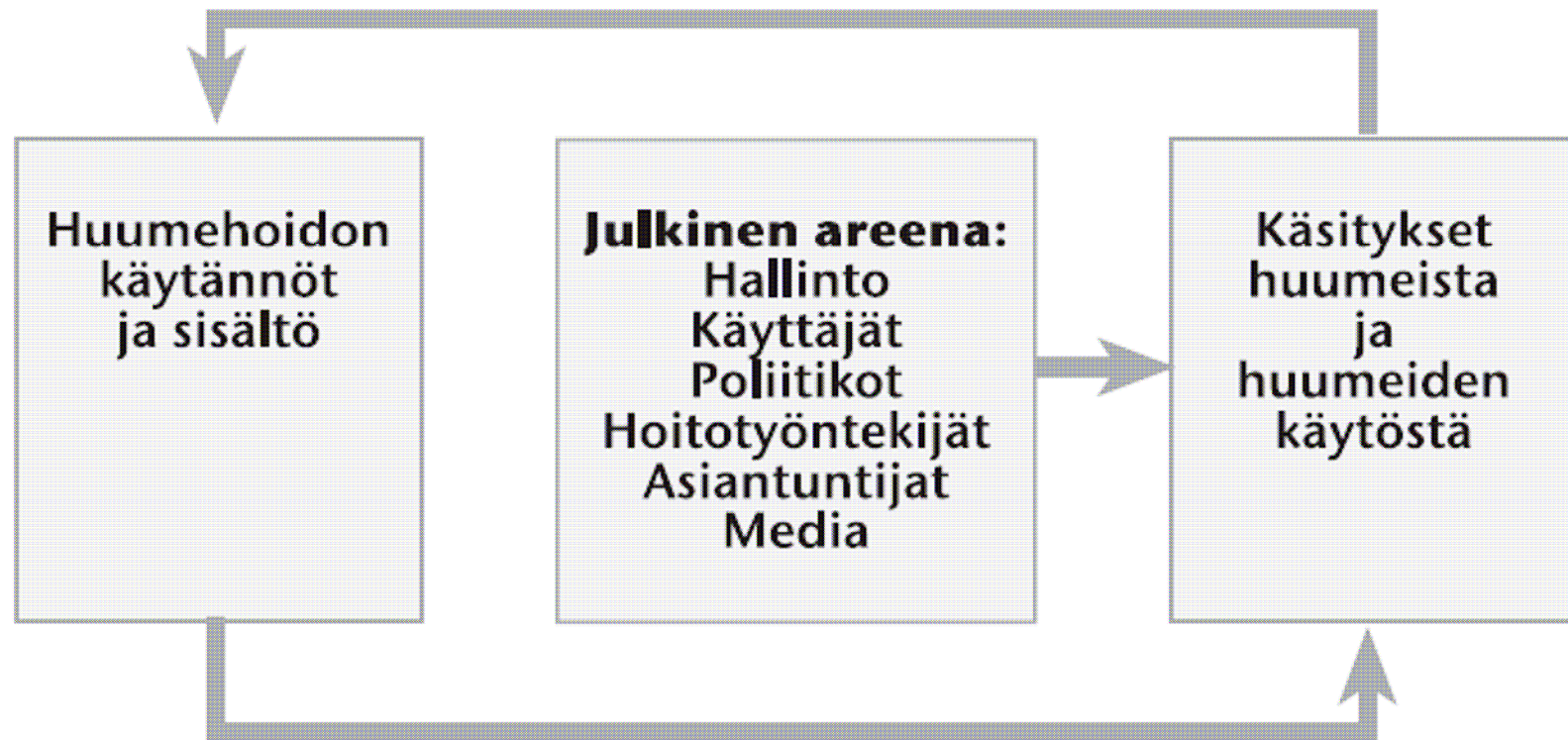
You will have call for them. Order a supply from your jobber.

Write for literature to

FARBENFABRIKEN OF ELBERFELD CO.

40 Stone Street, New York,

SOLE AGENTS

Kuvio 1: Julkisen keskustelun, huumeiden käyttöä koskevien käsitysten ja huumehoidon käytäntöjen välinen suhde (Bergman & Oscarsson 1988, 12)

[Laitos, normit ja toiminnan tavoite]

- Hoitoinstituutio tarvitsee toimiakseen sääntöjä, joilla luodaan muurit
- Autonomian riisuminen suututtaa
- Suuttumuksen patologisointi on perusteetonta ja haittallista: tavoitteena ei ole vaivaton potilas
- Sääntöjen jatkuva muutos ja perustelu
↔ asiakaskunta + työn tavoite →
ymmärrettävyys

[Hoitotyön haasteena]

- Luoda toteutettavan hoidon tavoitteen kannalta tarkoituksenmukaiset ja riittävän pelkistetyt säännöt
- Hyväksyä sääntöihin alistumisen aiheuttama ärtymys samalla kun säännöistä pidetään kiinni
- Käyttää hyväksi nämä reaktiot hoidollisissa keskusteluissa
- Hyväksyä asiakaskunnan ja toimintaympäristön muutoksen luoma jatkuva sääntöjen uudelleentulkintaprosessi

[Identiteetin suojaaminen]

- Miikka sanoo laitoksen sisäänkäynnin luona, että vituttaa kun kaupunkiin asioinnille lähtö siirtyi iltaan. Todettiin, että nää on niitä laitoksessa olon miinuksia. Miikka sanoo, että pitää pitää pieni vitutus päällä, muuten epäillä, että käyttää kamaa. Se on käyttökelpoinen asia pieni vitutus asiakkaana olossa.
- Asiakkaat kertovat, että väkivaltaan, päihteiden käyttöön ja asiakkaiden välisiin suhteisiin liittyvät asiat käsitellään mieluummin asiakkaiden kesken. Asiat on hyvä hoitaa niin, että jokaisen hoito voisi jatkua loppuun asti eikä kenenkään keskeytyisi eikä kellekään tulisi hankaluuksia.

Asiakkaiden ja työntekijöiden tilojen käyttö laitoksessa

Taulukko 1. Luokittelemani havaintojen määrä tiloittain

Tila	Havaintojen määrä	
	As	Tt
Keskustelutila	8	-
Päivittäinen kävely kaupalle	70	-
Osaston käytävä	49	9
Lääkärin huone	1	2
Lääkekanslia	32	11
Asiakkaan oma huone	10	2
Ryhmähuone	179	199
Retki laitoksen ulkopuolelle	2	2
Asiakkaiden tupakkahuone	30	-
Toimisto	10	373
Televisiohuone	236	54
Laitoksen yleiset tilat	20	32
Yhteensä	646	684

[Erillisyyden merkitys]

- Naapuriosaston toimistossa tuttu asiakas oli kuumentamassa pizzaa. Vitsailimme liikuntaryhmän sählypelistä, jossa tämä oli tulistunut. Eräs työntekijä kysyi, että tiedätkö, ettei tämä ole heidän työntekijänsä. Sanoin tietäväni ja kysyin, mitä vahinkoa tällaisesta sekaannuksesta voisi sitten aiheutua. Työntekijä vastasi, että voisin mennä sanomaan asiakkaalle päin naamaa jotain sopimatonta. Kysyin, mitä se sellainen sitten voisi olla. Työntekijä kertoi sen olevan kovin pitkä lista. Asiakas sanoi, että tuu tänne ite hoitoon asiakkaaksi vaikka yhdeksän viikoksi, niin tiedät.
- Aamulla tupakkihuoneessa asiakasmiehet painottavat, että on ihan tai aika eri maailmat asiakkailla ja työntekijöillä. Kalle sanoo, että klo 9 jälkeen illalla täällä tapahtuu ja paljon, josta työntekijät ei tiedä mitään. Ajattelevat, että työntekijät ovat täällä kuitenkin rahan takia ja he taas koko vuorokautisesti hoitamassa itseään.

Goffman: totaalinen laitos

Yhtymäkohtia:

- Identiteetin muokkaus
- Autonomian riisuminen ja hoidollinen järkeistys
- Suojautumispyrkimykset, alakulttuuri
- Asukkien ja henkilökunnan erillisuus

Eroavaisuuksia:

- Ei intentionaalista nöyryyttämistä tai väkivaltaa
- Ei totaalista yksityisyyden riistoa
- Ei ehdollistavia sanktioita esim. lomien peruuttamista >< ihmissuhteiden tukeminen
- Ei ajan tappamista vaan hyödyntämistä
- Myös jaettua todellisuutta työntekijöiden ja asiakkaiden välillä

[Kamamaailma – normaalien maailma]

Kamamaailma

- Huumeet
- Fuulaaminen / paheellisuus
- Väkivalta
- Rikokset
- Tuomiot

[Kamamaalimapuhetta]

Tupakkahuoneessa Antti kertoi hoitanensa linnassa kaman välitystä. Kriminaalihuollon työntekijä oli tuonut ison pussin pillereitä. Joku vanki, jolla olivat vielä edellisestkin ryynit olleet maksamatta, oli tullut selliin pyytämään uusia. Kun ei ollut saanut, tuli kohta piikin kanssa uudestaan ja sanoi kaivavansa ne Antin perseestä. Antti sanoi varautuneensa täyttämällä termospullon kuoret tulikuumalla vedellä. Kun toinen alkoi tulla päälle, Antti heitti vedet naamalle ja löi nyrkillä perään. Käytävällä oli vielä napauttanut ”leegot tosta edestä veks”. Antti totesi, että linnamaailmassa pitää koko ajan pelätä ja vahtia selustaa. Kaikki olivat hänen kanssaan yhtä mieltä: jos lähtee myymään, niin tohon pitää olla valmis. Muutenhan kaikki tulisivat hakemaan pillerit pois. Filosofoitiin siitä, että kamamaailmassa on siis selkeä moraalit ja säännöt sekä tietty rehellisyys.

[Kamamaailmapuhetta]

- Asiakkaiden mielestä normaalien ihmisten maailmassa ei käytetä kamaa eikä tehdä rikoksia eikä siinä eristäydytä ja syrjäydytä. Toisten mielestä huumeiden käyttö riittää kamamaailmaan kuulumisen merkiksi. Toisten mielestä ei voi ajatella niin yksioikoisesti: satunnainen ekstaasin vetäminen ravebileissä ei vielä tee ketään kamamaailmaan kuuluvaksi. Liukumista normaalista todellisuudesta kamamaailmaan kuvattiin sillä, että vanhat ystävät lähtee ja ystävät vaihtuu. Kun alkaa tarvita muita ihmisiä omaan vetämiseen, niin tulee eri kiinnostuksen kohteet kuin muilla vanhoilla tutuilla. Kamamaailma on epätodellinen maailma, koska itse on sekaisin. Muu maailma alkaa vaikuttaa omituiselta, siitä vieraantuu ja muuttuu siinä epäsosiaaliseksi, vaikka kamamaailmassa onkin sosiaalinen. Useimpien mielestä rikos, rikollisuus ja kamamaailma liittyvät kiinteästi yhteen.
- Työntekijä: ”varastaminen on niillä ihan verissä”.

[Normaalien maailma]

- H: Jos tulis tällanen uus tilanne, et tulis joku positiivinen testi tai joku, niin mä tiedän, et siin ei olis mitään toivoakaan. Se olis ihan samanlainen tilanne sitten kun viimeksi, et se olis sitten vaan pihalle. Mää olisin kyllä jo niin itsemurhaan kypsä, että mä en tiiä jaksaisinko mä enää sit jatkaa tätä hoitoa. Vedän vaan parastani oikeen kybällä tähän, et kuin mä vaan inhimillisin voimin suinkin pystyn
- H: Kyl mä haluisin saada sen normaalin niin kun aikaseks. Asuntohan mulla on, mutta sitte lisäks vois olla hyvä mieluisa työpaikka, joka kestäis vuodesta toiseen, missä vois oppia jotain, ja perhe.

[Hoitomanuaali]

Vanha minä:

- Valehtelu
- Varastaminen
- Heikko itsetunto
- Epäluotettavuus
- Vastuuntunnottomuus
- Kyvyttömyys päätöksentekoon
- Kyvyttömyys tunteiden käsittelyyn
- Välinpitämättömyys terveydestä / hygieniasta
- Impulsiivisuus ja pakonomaisuus
- Eristäytyminen
- Ihmissuhteiden laiminlyönti

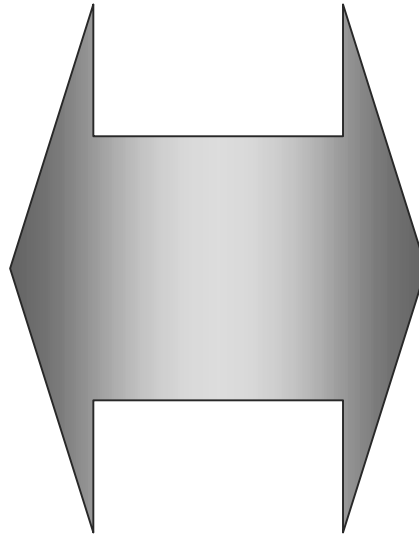
Uusi minä:

- Toiminnallisuus ja vastuullisuus
- Täysikasvuisuus kaikilla ed. mainituilla alueilla
- Syyllisyyden, vihan ja häpeän käsittely
- Täydellisen raittiuden hyväksyminen
- Rehellisyys
- Hengellisyys
- Tasavertaisuus ja avoimuus ihmissuhteissa
- Ei satunnaista seksiä
- Vastuullinen
- Hyvä itsetunto

[Kamamaailma – normaalien maailma]

Kamamaailma

- Huumeet
- Fuulaaminen/
paheellisuus
- Väkivalta
- Rikokset
- Tuomiot

Normaalien maailma

- Raittius
- Rehellisyys
- Hyveellinen, pitkä
elämä
- Työ
- Perhe ja lapset

[Kamamaailma – normaalien maailma jaottelu tms.:]

- Mystifioi käyttäjien todellista elämäntilannetta stereotyyppisellä ja vihamielisellä tavalla
- Vähintäänkin fiktiivisesti / mielikuvallisesti vaikeuttaa toipumista
- Sopii huonosti korvaushoitoon liittyvään kansanterveysajatteluun
- On hoidon tavoitteiden kannalta epätarkoituksenmukainen teknologia

Puhetta huumeesta ja lääkkeestä

Heroini

- Sitten kun kokeilin ekan kerran heroinia, ja mä muistan sen elävästi vieläkin ja tuun varmaan muistaan lopun ikääni. Mää rakastuin siihen kerta laakista. Et se on niin kun elämäni rakkaus vois sanoa. Niin että mä oon kutsunu aina mun opiaattiriippuvuuttani ”vanha ystäväni oopium jones”.
- Ne ei oo vain mieltäny sitä douppina. Ne veti sitä lääkkeenä ja kun tauti oli ohi, niin ne lopetti. Ei ne oo ajatellu päihdyttävänä sen käyttöä. Niillä oli kärsimyksiä niin paljon silloin muunlaisia, niin paljon eroa nykypäivään.
- Opiaattejahan mä en käyttäny ku päivittäin ni puoltoista vuotta. Mulla pääaineena oli amfetamiini. Kuitenkin (olin) sen verran käyttäny että, rupes paikkoja särkemään. Mä alotin silleen, että mä otin sitä (heroinia) vaan niin kun laastariks, Loppujen lopuks sitten huomasin, että mä en pysty sitä heroinia jättään pois.
- Työntekijät olivat sitä mieltä, että ei pariskunnan perheen perustamisesta mitään tule ja raskauskin vaarantuu. Ovat liian kiinnostuneita kaman vetämisestä.

Puhetta huumeesta ja lääkkeestä

Subutex

- (Olen käyttänyt) opiaatteja ja Subuja, teemuja ja sitte tota amfetamiinia jonku verran. Pääasiassa opiaatteja oon alkanu käyttää tossa viistoist-kuustoistvuotiaana suonensisäisesti. Oheiskäyttönä oon vetäny subuja, heroinia ja morfiinia.
- No se (subutex) on äärimmäisen paljon turvallisempi aine. Siit ei tuu semmosii kicksejä. On niinku ihan turha kuvitella, ett jostain Subutexista, vaikka ois minkä kokonen annos, sais edes murto-osan niistä euforioista, ett mitä niinku heroininista saa.
- Vierotusoireet pyssyy loitommalla ja auttaa si paremmin sitä hoitoa. Sehän ois sama ku ois siviilisä ja söis lääkkeitä, paitsi että ei oo täälä. Tuskin täälä ois kovin kauan jos ois lääkkeitön.
- Se pitää kuitenkin sopia millon hakee (lääkkeen), et näin siinä on periaattessa, vaikka on avohoidossa, ni päivittäin hoitokontakti.
- Sehän siin just onkin, et pelottaa vierottautua... Se mikä hyöty tässä lääkkees on, ni mä oon saanu sen addiktio ajattelun pois.

Puhetta huumeesta ja lääkkeestä

Subutex

- (Asiakkaat), jotka tulee buprenorfiinioitoon, et niillä on se buprenorfiiniriippuvuus jo ennestään. Sitä mä olen monesti miettiny, että tätä ei mitenkään voi todeta verikokeilla eikä virtsakokeella, että ku on avohoidossa niin käyttääkö omia lääkkeitä.
- Kyllähän tää Pena on paljon on saanut tämmösiä rappioheroinisteja Subutexin tai vähän turvallisemman lääkkeen piiriin. Ja varmaan sitä kautta aika paljon se rötöstely pienenee. Haittapuolinahan siinä katulääkityksessä niin on piikkikäyttö.
- Kyllä ihmiset mieltää sen että, et jos lääkkeen jako on peruttu niin kyllä siitä niin ku aikamoinen haloo tulee.
- Korvaushoito on melkein sama ku ylläpitohoito. Kyllähän sä tiedät, että käytännössä syntykö ihmisellä sitten, kun on muutaman vuoden juossu päivittäin tai muutaman kerran viikossa hakenu sitä puuterilunta, niin syntykö sieltä korvien välistä ajatus, että tänkin vois lopetella... Se on niin passiivinen se ajatus vierotuksesta.

Eri päihteiden hyödyt ja haitat asiakkaiden kerronnassa

Päihde	Positiiviset vaikutukset	Käytön haitat
Heroini	Euforia, ”nuokku” Arvostus, jännittävyys Toimintakuntoisuus Vieroitusoireiden torjunta	”Aivovauriot”, terveyshaitat Yliannostusriski Hitaus, passiivisuus Blandausainen terveyshaitat
Subutex	Mieto euforia (sekakäytössä / alussa) Toimintakuntoisuus Turvallisuus: ei yliannostusriskiä + vaikkea jäljitettävyys testeissä Halpuus ja saatavuus	”Itsehoidon” epäluotettavuus Suonten kuluminen Arvaamattomuus sekakäytössä
Amfetamiini	Amfetamiini olotila Virstanpylväs käyttöuralla	Psyykinen huonovointisuus Fyysiset kivut Väkivaltaisuus, arvaamattomuus

Subutexin lääkekäytön hyödyt ja haitat asiakkaiden kerronnassa

	Positiiviset vaikutukset	Haitat
Subutexin lääkinnällinen käyttö	Hoitomotivaation ylläpito Päihteenhimon vähentäminen Oheiskäytön vähentäminen Vieroitusoireiden torjunta Psyykinen hyvinvointi Toimintakuntoisuus Retkahdusten ehkäisy Ero huume kulttuurista	Lääkekeskeisyys ”Toisten” harjoittama väärinkäyttö Hankalat vieroitusoireet
Puhettavan painottuminen	Korvaustavoitteella hoidossa olevat asiakkaat	Vieroitustavoitteella hoidossa olevat asiakkaat

Yhteisöllisen ja yksilöllisen tulkintakehyksen käyttöyhteydet asiakkailla ja työntekijöillä

	Asiakkaat	Työntekijät
Yhteisöllinen tulkintakehys	-Menestyksellinen vieroitustavoitteeseen pääseminen	-Konfliktitilanteet yhteisössä -Asiakkaan motivointi vieroitustavoitteeseen
Yksilöllinen tulkintakehys	-Korvaustavoitteen perustelu -Vieroitusoireiden pelko	-Lääkityksen arviointi -Jatkohoidon suunnittelu -Hoidon ”virallinen” perustelu

Riippuvuussairauden sisältö yhteisöllisessä ja yksilöllisessä tulkintakehyksessä ilmiön eri tarkastelutasoilla

Tarkastelutaso	Yhteisöllinen tulkintakehys	Yksilöllinen tulkintakehys
Sairauden luonne	Moraalinen tahdonsairaus	Neurobiologinen sairaus
Aiheutuneet haitat	Yhteisön ja yksilön näkökulmasta määrittyviä	Yksilön ja yhteisön näkökulmasta määrittyviä
Sairauden toteaminen	Yksilö yhteisön avulla	Asiantuntija yksilön avulla
Sairauden hoito	Moraalinen kilvoittelu yhteisön tuella	Yksilöllinen lääkitys terapian tuella
Näkökulma ilmiöön	Kriminaalipoliittinen	Kansanterveydellinen
Huumepoliittinen kehys	Rajoittava	Haittoja vähentävä
Tavoite	Huumeiden käytön hallinnointi yksilöön kohdistuvan valmennuksen avulla	